
A. Snips

KLEJOJUMI

UDK 821.174-94

Sn 480

Redaktore Arta Snipe

Mākslinieks Egils Neihofers

© Izdevējs “Komunikāciju vadība un Konsultācijas”, 2010

© A. Snips, teksts, 2010

© Dizains un druka “Apgāds Mantojums”

ISBN 978-9984-49-039-7

SATURS

KLEJOJUMI I. ZIEMEĻI

Priekšvārds. Rīgā, 2004. gada aprīlī, Lieldienās	7
1. nodaļa. Ievads.	11
Galgauskas ciems. Suteņgals. Latvija. 60-tie gadi.	
2. nodaļa. Glabāt mūžīgi.	15
Latvija. Seurallags, Krievija.	
Hatanga, Taimiras nacionālais apgabals	
3. nodaļa. Vecsmātes stāsts.	56
Latvija. Sibīrija. Galējie ziemeļi. Latvija.	
Izdzīvošanas māka. 1941.-1958. gadi.	
4. nodaļa. Ziemeļu radi.	89
Saruna viesos pie Skudrītēm	
2004. gada nogalē Pļavniekos, Rīgā.	
5. nodaļa. Tēvbrāļa Andreja Krēmera atmiņas.	98
Pievolgas vāciešu autonomais apgabals. Sibīrija.	
Galējie ziemeļi. Kazahija. Vācija. Lauterbaha.	
6. nodaļa. Es atminos.	109
Ždaņihās sopkas. Hatangas upes grīva pie	
Ziemeļu ledus okeāna. Lielī kuģi un mazi kuģi.	
Ceļš uz Latviju. Klejojumi Krasnojarskā.	
Vecpiebalgas prieki un nelaimes.	
7. nodaļa. Savējais un rads Oļģerts Miežītis.	122
Galgauskas novadpētniecība. Meža brāļa gaitas.	
Provizors Dundagā. Karavīrs vermahta 1. latviešu	
būvbataljonā. Lielgabalniēks vācu flotē.	
Kurzemes katls. Vorkuta. Galgauska.	

- 8. nodaļa. Galgauskas ciems** 141
Suteņgals. 90-tie gadi.

KLEJOJUMI II. ČEČENIJA

- 9. nodaļa. Dzimtene un nekas vairāk.** 153

Vainahu senā vēsture un folklorā. Tautas likumi. Padomju laiki. 1944. gada deportācija. Maskava 1987. gads. Augstākie kursi M. Gorkija Literatūras institūtā un Zelimhans Jandarbijevs. Groznija. Čečenu laikraksta „Bart” pirmā numura iespiešana Rīgā.

- 10. nodaļa. Cerības un elles loks.** 185

1991. gada septembris Groznijā. Čečenu tautas visnacionālais kongress. Valstiskās neatkarības uzlikums. Tējas dzeršana pie Džohara. Intervijas un sarunas. Izcilais čečens Abdurahans Avtorhanovs. Čečenijas kalnos. Mīts par latviešu strēlniekiem. Hasavjurtas vienošanās. Teležurnālista Leonīda Parfjonova aizliegtā saruna ar Zelimhana dzīvesbiedri Maliku Kataras galvaspilsētā Dohā.

KLEJOJUMI III. DZIMTA.

- 11. nodaļa. Seni trokšņi un mūzika.** 227

Skolastēvs Andžs Rātminders. Vecpiebalgas akušiere Leontine Šūmane (Rātmindere). Vecpiebalgas Šeremetjeva muiža. Bēgļu gaitas 1907. un 1914. gadi. Penzas stāsts. Brauciens caur karu uz Latviju. Vecpiebalgas nostāsti. Kalējs un vārdotājs Jēkabs Rātminders. Dienvidjūru kapteinis Jūlijs Rātminders. Lūcija Rātmindere Sanktpēterburgā, Penzā, Rīgā.

- 12. nodaļa. Lietas un likstas.** 254

Gaita atpakaļ uz „Snipu” mājām. Vecas saites, jauni laiki un cilvēki. „Lembi” un „Snipi”. Mierlaiku dzīves ziepju opera. Uguns apļa zīme.

KLEJOJUMI IV. LATVIJA.

- 13. nodaļa. Latvijas sākumgals.** 263
Internāta dzīve. Skarbā iepazīšanās ar teātra mākslu. Sporti. Infuzorijas tupelītes un Latvijas ģenētikas tēvs Jēkabs Raipulis, ko nometināja Galgauskā. Muzicēšana bērēs, kāzās, kristībās. Vasaras peļņas darbi. Strēlnieks Otto Snips. Krievu zelts. Tīfs un tautas medicīna. Gulbenes ielu dzīve. Dažreiz mazliet zila acs. Kā nekļūt par Andreju Upīti.
- 14. nodaļa. Starplaiks.** 280
Teksti un zīmes. Speciālisti, kuri nav vajadzīgi. Sīkas un pavisam sīkas nepatīkšanas. Ādmiņu ielas 13 novietne. Pirmais komercteātris Latvijas PSR. Pēdējais piemineklis Ļeņinam. Kā nevajag mācīties augstskolā.
- 15. nodaļa. Rakstu mācības.** 294
Pierakstītās un nepierakstītās atmiņas. Jocīgais žurnāla „Liesma” konkurss. Egons Līvs. Ēvalds Vilks. Stāsts atvilktnē. Jauno literātu seminārs 1974. gadā. Rīgas 1. vidusskolas literārā bohēma. Draugs Kārlis Lācis. Andris Jakubāns un „Literatūra un Māksla”.
- 16. nodaļa. Tā Kunga pasionārs.** 313
Gaita un ārpusgaita. Smārdes pieminekļa kopēji. Latvijas Kultūras fonda uzlēciens. Ielu nosaukumu atjaunošana. Ikdienišķa darba nedēļa Kultūras fondā. Daugavpils HES un Daugavas rūna. Daugavas sagandēšanas lienošie projekti. Divi sargu ļauži – zinātnieki un politiķi. Enerģētikas vīri. Kultūras fonds izsējā. Teātra „Kabata” kopiena ceļā rīta pusē.
- 17. nodaļa. Barikāžu lauzums.** 358
Rakstnieki un Rakstnieku savienība. Vecrīga. Barikāžu piezīmes. Sauciens pēc palīdzības. Kultūras fonda izziens. Savvērestību māņi un dulli ceļi. Vēsture ir ilūzija.

-
- 18. nodaļa. Diplomātija bez Kisindžera.** 374
Diplomātiskā dienestā pārmaiņu laika Baltkrievijā.
Ar vieglu roku un sakostiem zobiem. Vēstnieks Jānis
Lovniks. Ikdienas rūpesti. Starpvalstu vizītes. Sīkas
avantūras. Patikšana specdienestu skaistos un sāpīgos
apskāvienos. Atvadas no ārlietām. Ventspilnieki un
ventspilnieki.
- 19. nodaļa. Tautas frontes nozīmītes.** 406
Aicinājums uz Tautas fronti. Sēklas un augļi.
Izšķiesta laika manta. Pārkārtošanās rindās un
kolonās. Viduslaiki Ventspilī. Cik prātīgi būt
neprātīgam, un visādi pasaules nolikumi.
- Nobeigums.** 2009. gada Ziemassvētku priekšvakarā. 425

Klejojumi I. Ziemeļi

PRIEKŠVārds

Rīgā, 2004. gada aprīlī, Lieldienās

Pirms gadiem piecpadsmit Rakstnieku savienība aizsūtīja mūs, dažus žurnālistus un poētus, Daugavas augšteces ekspedīcijā. Ekspedīcija notika pēc Baltkrievijas puses ielūguma un no Latvijas mēs bijām četri – Juris Kunnoss, Egīls Zirnis, Evalda Vilka (Lāča) meita Aija Lāce un es, Artūrs Snips. Baltkrievijā mums pievienojās kaudze cilvēku. Starp tiem rakstnieks vēsturnieks Uladimirs Arlovs, ar kuru biju draugos no Daugavpils HES cīņu laikiem, un baltkrievu tulkotājs no latviešu valodas Sergejs Paņizņiks, kura lauku mājas Tincovcos, kas Vitebskas pusē, būtu skārusi Daugavpils HES ūdenskrātuve.

Krievijā mūs sagaidīja Tveras jeb, kā toreiz sauca, Kaļiņinas, vēsturnieks un arheologs Vjačeslavs Vorobjovs. Mēs aizkļuvām līdz pašai Daugavas iztekai, kur upei varēja pārlēkt, un, cik atceros, nospriedām, ka šajā vietā būtu uzliekama piemiņas zīme trijās valodās, atgādinot par septiņisimtgažu garo dzintara ceļu, kurš sākās 5. gadsimtā pirms mūsu ēras un kura viens atzars stiepās pa Daugavu. Šīs atmiņas vēl dzīvoja vietējos hidronīmos (Laugas un Kaņīvecas upīte, Ohvata ezers) un pilsētu nosaukumos (Veļiža, Toropca, Drisa, Osveja, Sarja). Bet tas tikai atmiņai un ievadam.

Stāvot augstā Daugavas krastā pie Veļižas, Ļidas kalnā, kas ir sena baltu pilskalna vieta, mūsu pavadoņi, vienkāršs baltkrievu cilvēks negaidīti sacīja: “Upe Daugava. Dvina. Kurp tek? Uz Latviju, uz Daugavpili tek.”

Cilvēki, lūkojoties pasaules straumē, nereti saka: nevis uz tālo jūru, bet tepat uz tuvumu, uz Latviju, straumei beidzoties aiz tuvējā pakalna, aiz mežiem pamalē. Špenglers to saistītu ar “laika loģiku”, Kants teiktu, ka tas ir “veselā saprāta spriedums”. Saule lecot iespīd austrumu puses logos un, apripojusi zemīti pa debess jumu, rietot sārtojas vakarpuses logos. Saule ripo ap zemīti. Kālab man, raugoties pa mājas logu, būtu jādomā par Zemes kustības elipsi ap Sauli, par protuberancēm, gravitācijas paātrinājumu un planētu mijiedarbi izplatījumā? Kālab man te, Daugavas krastā stāvot, būtu jāspriež, ka upe tek kaut kur tālāk par apvārsni, ka kaut kur ir tilti, spēkstacijas, Rīga un jūra? Tie būtu vienīgi prāta vingrinājumi vai sapņošana. Manai dzīvei un vēsturei pietiek, ka zinu, kur straume met atvarainus mutuļus un kur vasarās kļūst tik sekls, ka var pārbrist, kurā likumā ir vecā latvieša Rūda mājas un kur kādreiz, pirms gadiem četrdesmit, dzīvoja bēgļu meitene, kurā biju samīlējies. Man pietiek ar zināšanu, kur vislabākās zivju vietas, kur labāk tīklus vispār nemest, lai nesaplēstu uz kara laikā iekritušas lidmašīnas. Un kurā mājā kas dzīvo un kā dzīvo, un aiz kuras meža strēles ziemas rītos uz lielu salu lec jauns mēness.

Šauri un nabadzīgi? Bet tajā ir vairāk laika smaržas nekā matemātiskās zināšanās par Daugavas garumu un vietu, kur tā ietek jūrā. Šis baltkrievu vīrs ir tas, kas pastāvēs, pasaulei maļot savas nolīdzināšanās dzirnas. Viņa dēļ allaž būs darbs Maksvela dēmoniņiem, un vienmēr pastāvēs tik augsts entropijas līmenis, lai pa informācijas stiegrām notiktu kustība. Viņš nestaigās apkārt pa pasauli ar lineālu, taisnu kā matemātiska formula. Viņš klejos pa pasauli. Ak, ja mēs zinātu galapunktu un notikumu secību, vai mēs daudz ko nedarītu citādi? Bet tāpēc jau arī, kā dziesmā dzied, “zināt nav lemts”, un ir ceļš, kā viens nenoformulējams lielo un mazo nejaušību likums!

Vēstures grāmatās ir lielās patiesības un lielās likumības. Vēsturnieku ir daudz un vēstures grāmatu ir daudz, un daudz sanāk arī lielo patiesību un lielo likumību. Kā Rīgas lielveikalu, kas konkurē cits ar citu. Šajā grāmatā par lielo vēsturi nebūs ne runas. Es būšu kā tas baltkrievu vīrs, kam, stāvot augstā Daugavas krastā, neinteresē, kur

Daugava ietek jūrā un cik ilgs ir tecējums. Es netaisos pārmērīt ne upes platumu, ne garumu. Šajā grāmatā būs mana vēsture un vēl kāda miesta ceļš Latvijā. Un ceru – būs kādi atspulgi no citas, manuprāt, zūdošas pasaules.

Kāpēc nosaukumā ir „klejojumi”? Varbūt tāpēc, ka klejojumi ir visai nenoformulējama lieta. Tu, cilvēks, vāc ceļasomā visu, kas gadās pa rokai, jo kas gan zinās, vai tālākajā tas nenoderēs. Ar šo nastu tu dodies turp, kur neesi bijis, bet visbiežāk nonāc atpakaļ atpazīstamajā. Kā apburtā mežā, no kura netiec ārā. Kā sapnī, kas ir un paliek tikai sapnis. Atmiņas uzplaiksnījumos nāk prātā cilvēku sejas, darbošanās aprises, pazīstami smārdi un gaismas. Daudz gaismas. Un vietas un notikumi. Tu dzirdi tālu pilsētu trokšņus, svešu ostu saucienus, redzi cilvēkus, saskaties ar viņiem un klausies teiktajos vārdos. Tu atceries laiku ritam. Gan kājām gaisā apvērsto, gan salikto un sakārtoto. Tu klejo.

Klejojumos ir kāda slēpta programma, no kuras ir bezcerīgi mukt, lai arī pūlies to darīt. Pabēgt ģimenes mierā un nošķirtībā, augstos un cienījamos amatos, varā par kaut ko reālu vai izdomātu, varā vismaz par kaut ko. Mīlestības spēlēs un nepieciešamībā, pienākumos pret tuviem un tāliem, slavā un paštaisnībā, augstajās zināšanās un smalkajās mākslās, prāta spēlēs un sapņos, naudas grābšanā un tērēšanā, noslēpumos un mistikā, alkoholā un cigarešu dūmos. Arī žēlastībā. Arī zvaigžņu mājās.

Būtība ir viens un tas pats neatbildēts “kāpēc”.

Klejojumi ir valsts, kur attālumam nav jēgas. Ceļš, pa kuru lēkšus lēkšojot vari netikt ne no vietas. Kā sapītām kājām. Ceļš, kurā stāvot uz vietas, vari pazust tālumā, attapdamies gluži citā pasaulē. Šķersam nomīts, aplam iets? Ceļinieki, ceļotāji, klaidoņi, klejotāji. Banalitātes? Protams. Septiņdesmito gadu vidū, šķiet, 1974. gadā, jauno literātu seminārā, es saņēmu Mārtiņa Zaura jauno literātu prēmiju, tādu kokā grieztu viepli ar vara piekariņiem, uz kuriem bija iepriekšējo prēmijas ieguvēju vārdi. Prozaīķu semināra vadītājs bija Egons Līvs, un no viņa mutes noskanēja vārdi, ka “dzīvē notiek daudz kas tāds, ko aprakstot, autoram pārmetīs, ka notikumi ir no pirksta izzīsti, ka dzīvē tā

nenotiek”. Lielām mērauklām mērojot, nekāda svaigā doma tā nebija, bet tagad, lūkojot ietērt kaut cik lasāmā formā savus ierakstus un pierakstus, tālu notikumu un neticamu atgadījumu atmiņas, tā man ik pa brīžam atgriežas prātā. Ko es gribu? Dokumentētu patiesību? Bezcerīgi... Izskaistinātu mītu? Aplam par mazu mani mērogi... Literāru pārstāstu ar laika diktētām klišejām? Kurš gan gribētu kaut ko tādu!... Objektivitāti? Kur to man atrast – notikumi vienmēr būs manas klātbūtnes un vērtējuma pārlauzti un objektīvs es varētu būt, ja manis vispār nebūtu. Bet es esmu. Varbūt. Un ir cilvēki – viens, otrs, trešais... Jukjukām un putrā. Un nekas „nerimējas” kopā. Kā tai dziesmā – “galds, namdars, sievasmāte”...

Dievs vien zina, kur tādos spriedelējumos var nonākt! Tāpēc lūkošu neierobežot sevi ar normām un formām. Turēšos pie laika tecējuma izjūtas, kāda nu man tā ir. Kaut gan arī tas nav glābiņš – cītīgi ieturēts kontrapunkts nebūt nenorāda uz labu muzikālu sacerējumu. Neiznāks man strikts ceļojums no punkta A uz punktu B. Tas būs klejojums ar visu klejojumiem raksturīgo dabu, kā saka, “no rīta cēlies, aunu kājas, kas zin, kur vakars pienāks man”.

Mans draugs Kārlis Rings kādā sarunā pie degvīna glāzītes, kad biju sacījis, ka par reāliem notikumiem rakstīt ir daudz grūtāk nekā sacerēt romānu, provokatīvi sacīja: „Kam tie reālie apraksti ir vajadzīgi! Kas tos lasīs!” Es noklusēju. Kārlis labi pazina manu „nav tava daļa” vaibstu, un dispuks nesanāca.

Kāpēc es šo grāmatu rakstu? Pienākuma pēc pret tuviem cilvēkiem, pret neviļus sastaptiem garāmejošiem, caurejošiem, aizslīdošiem? Lielā mērā – tāpēc. Tikpat lielā mērā – atmiņu meklējumos, pēctecības un apjēgas meklējumos tajā ceļā, kas iets: nereti citi par tevi „visu zina” labāk, un tu jūties kā pēdējais muļķis, lai gan tava dzīve, grozi kā gribi, tomēr ir tava. Vēl lielākā mērā tas notiek tās trešās, smalkās puses pēc, kuru laika gaitā esmu vienīgi nojautis un tagad neviļus rokas kustībās cenšos to notvert un izlasīt paša uzrakstītajā.

Šo grāmatu veltu savējiem. Tur tālu aiz polārā loka un te, Latvijā.

Tas arī priekšvārdam viss.

Neņemiet galvā, ja kas sanācis ne tā!

1. nodaļa

IEVADS

Galgauskas ciems. Sutengals. Latvija. 60–tie gadi

Vasaras vidus. Saule vēl nav uzlēkusi. Atveldzis un balts klājas zem kājām lielceļš, kas likumo starp ziedošiem labības laukiem, starp rīta nomiedzi gulošām mājām, starp skanošām birzīm un krūmāju audzēm pļavu ielokos. No Mālkalnu paugura raugoties, ceļa baltā svītra aizstiepjās tālu prom palejā līdz pat Tauru purvam un pa pretējās puses nogāzi uzlokās augšā gar Prieka kalnu, zuzdama skatienam.

Agruma pasaule pilna putnu dziesmu, pasaule skandina, kladzina, žūbina, svilpo un vītero. Skan ceļmalas bērzu lapotne un miklājā augošās apses. Pasaule ir pilna dzeštra valguma. Kā nupat uzposta. Es atgriežos no balles spēlēšanas. No kādām kāzām, kristībām vai bērēm. Vai – no kolhoza sarīkojuma. Galvā ir negulētas nakts un noguruma reibums. Pār plecu siksniņā uzmests ir mūzikas instruments – spīdīgs, divos likumos izlocīts pūšamais rags, ko sauc par altu. Savi seši kilometri ir noieti. Kalnā otrpus Tauru purva ieplakai, pēc pusotra kilometra, ir mājas. Ap pusčetriem Kamaldas pusē gari nosvilpjas Rīgas vilciens. Neskan ne suņu rejas, ne cilvēku balsis, vien, slaukšanas reizei tuvojoties, attālās sētās mauj govīs.

Tas varētu būt 1964. gads. Es vēl ļoti maz ko saprotu. Zinu, ka pēc svētdienas, kad izgulēšos līdz pusdienlaikam, nāks pirmdiena, kad agrumā nāksies braukt tēvam līdz uz dzirnavām, lai palīdzētu atvest malumu, un tad garu dienu grābt vālos sienu nebeidzami lielos kolhoza tīrumos, gumstot zirga grābekļa sēdekli un neviļos gaidot pusdienlaiku un vakaru – vai vismaz lietavas. Pusdienlaikā mēs, puisēļi, kāpām zirgiem mugurā un auļojām uz tuvējiem dīķiem, lai

izpeldētos. Un atsējuši pļavā zirgus, arī paši gājām mājās pusdienot – tādi mazi un nopietni darba vīri. Es vēl ļoti maz ko zinu. Kaut kur ir lielā pasaule. Kaut kur ir pilsētas un pavisam cita dzīve. Bet te ir vasaras darbs skolā un darbs kolhozā, un par to, kas ārpus tā, var tikai sapņot. Es vēl neesmu dzirdējis Kanta teikto, ka ir divas bezgalīgas lietas – morālais likums sirdī un zvaigžņotā debess virs galvas. Par to otro es šo to nojausu. Pēc kaut kādas grāmatas (šķiet, Perelmaņa “Saistošās fizikas”) no veciem brillu stikliem esmu uzmeistarojis kaut ko līdzīgu teleskopam, kura palielinājums gan iznācis sīks, bet esmu apguvis paralaksēs, spožumu tabulas un deklinācijas, vārdi Lira, Gulbis, Orions, Kasiopeja, Lielie un Mazie greizie rati nav tukša skaņa, katram no tiem ir vieta pie nakts zvaigžņotajām debesīm. Sestajā klasē fizikas stundā es pēc kādas izlasītas brošūras izklāstīju teoriju par komētu, kas, paskrienot garām Saulei, radījusi planētas. (Šķiet, tā plānā populārzinātniskā grāmatiņa bija Pankina “Pasaules izcelšanās”. Laikam gluži nejauši aizķērusies ciema bibliotēkā, no kuras tolaik būtu izņemama.) Nekāds dispušs nesanāca, palika tāds neizprotams klusums, ko vēl šodien atminos, bija sajūta, ka esmu kaut ko aplam pateicis. Varbūt kaut ko ne tā sapratis? Krietni ilgāk un mokošāk pārdzīvoju, kad nezin kur pēkšņi pazuda “Pēterburgas Avižu” lielais iesietais sējums, ko biju atradis mājās bērniņos un citīgi aizrāvos ar lasīšanu, varbūt mazāk uzmanības pievēršdams Krišjāņa Valdemāra, Jura Alunāna, Stērstu Andreja un Jēkaba Zvaigznītes rakstiem, bet aizrautīgi studēdams Brenča un Žvinguļa dēkās. Pēc gadiem divdesmit vecāmāte atzinās, ka ir sadedzinājusi lielos, cietos vākos iesieto avižu sējumu. Skolotāji bija pabridinājuši, ka skolā es brīvi klāstījis jaunlatviešu izdevumā izlasīto, kura jaunlatviskais gars pusaugas mutē nebūt neiekļāvās padomiskās nostādņēs. Bez kāda īpaša pārdzīvojuma, pat vienaldzīgi, iestājos pionieros. Jocīgi, bet cik atceros, kaklautus mums nespieda nēsāt. Kā daudz vēlāk uzzināju, pionieros iestāties bija ieteikuši skolotāji “lai būtu drošāk”, jo es biju no izsūtīto bērniem. To visu es vēl nezināju. No skolas burtnīcām taisīju mazas grāmatiņas, rakstīju tajās kaut ko par astronautiem un zvaigznēm, kuras saķīķerēju ar savu neveikli uzmeistaroto teleskopu,

un maz likos zinis par to, kas notiek lielo ļaužu dzīvē. Kā visi bērni, apvainojies es bēgu no mājām un slēpos kūtsaugšā vai tuvējā Grantskalniņā, kā visi bērni, es apvainojos un raudāju, kad ēdiens netika iedots “manā bļodiņā”. Un ko es varēju zināt par to, kas būs pēc gadiem desmit, divdesmit, četrdesmit, piecdesmit? Tagad varu spriest, ka ik cilvēkā ir kāda priekšnojauta, kāda nenoformulējama zīme, klusi uz auss teikts teksts, vien pašam sadzirdams un turklāt grūti saprotams. Tas brīžam ieskanas tevī, bet balsi tu nevari pazīt un šaubies, vai tai uzticēties. Vai varbūt tas ir tikai pašapmāns? Iztēles spēles sakārtotajā pasaulē. Nojausma par laika kustību, kuras atveidus praktiskajā pasaulē sauc par progresu.

Šodien, sēžot pie datora, kas pirkts pirms gadiem četriem, un, ievadot tajā šīs rindas, es spriežu, ka mans darba rīks ir morāli novecojis, jo četri gadi šai iekārtai ir tehnoloģiju atjaunošanas robeža. Bet augstskolas pēdējā kursā mums, Automātikas un skaitļošanas tehnikas fakultātē, bija spekurss darbam ar dzelzs kastīti “feliksu”, tolaik progresīvu skaitļotāju, kur ar āķīšiem iestādīja skaitļus un noteiktu skaitu reižu grieza mehāniski čerkstošu rokturi. Tāds tolaik bija inženieru darbarīks. Teiksim, pat brīnums. Un vēl bija logaritmiskais lineāls. Vēl tagad jūtu, kā smaržoja baltais, sīkām mērsvītēm un tikpat sīkiem skaitļiem apzīmētais baltais plastikāts.

Šodien, pāršķirstot Osvaldu Špengleru, atduros agrāk pasvītrotajā frāzē: “Mūsdienu lielpilsētā nav tautas, bet ir masas. Lielpilsētas iedzīvotājs ir mūsdienu klejotājs (nomāds), parazīts, kas absolūti zaudējis kultūras tradīcijas. Naudas gars nemanāmi caurauž visās tautu eksistences formas. Civilizācija – pats galējākais un mākslīgākais stāvoklis, ko īstenot spēj tikai augstākie ļaudis. Viņi ir nobeigums, stāvošs aiz notikušā, kā nāve pēc dzīvības, kā pamišums pēc attīstības, kā prāta vecums un pārakmeņojusies pasaules pilsēta pēc laukiem un sirsnīgas bērņības, parādība, kas stāv pāri dorikai un gotikai. Viņi – neizbēgamas beigas un iekšējā nepieciešamībā tajās vienmēr nonāk.” Vēca tēma. Ceļš no kultūras uz civilizāciju – kā vienā nācijā, tā viena pagasta vēsturē un viena cilvēka mūža gaitā. Loģikas diktēts sauss slēdziens ar bēdīgām beigām. Nu, bet toties ar labu un

saudzējamu sākumu! Vai lauku puīšelim, kam patikās skriet basām kājām augu gadu (arī pa ziemas sniegu) un kas nepievērsa nekādas vērības savam apgērbam, uz skolu izmanīdamies aiziet saplēstās biksēs un pat bez krekla (no šī netikuma nekad netikt vaļā), bija prātā tik augstas matērijas? Droši varu teikt vienīgi to, ka nevarēju zināt, ka rakstišu grāmatīņas un kādu laiku pat būšu “Kultūras fonda Avīzes” redaktors. Nevarēju zināt, ka kādu laiku strādāšu par inženieri Baldones observatorijā un Kalsnavas meža pētīšanas stacijā, ka būšu Ķeguma spēkstacijas maiņas priekšnieks un pēcāk diplomāts, ka kopā ar Daini rakstišu pret Daugavpils HES celtniecību, divus gadus mācišos Literatūras institūtā Maskavā, kur sadraudzēšos ar Čečenijas (Ičkērijas) atmodas darbinieku Zelimhanu Jandarbijevu un padzīvošu nemierīgajā kalnu republikā. Es neko par to nevarēju zināt. Vismaz tai lēzenajā pareizajā zināšanā, kādā mēs saprotam zināšanu. Bet varbūt zināju citu, ko nepiepildīju, aiziedams garām.

Toreiz, tai vasaras rītā, es gāju mājās no balles spēlēšanas. Gaiss bija patīkami dzestr. Dziedāja putni. Mazliet smeldza kājas. Ik pa laikam ceļā bija viensētas – lielākas un mazākas, ar skaidu un šiferu jumtiem, ar lielākām un mazākām kūtim, ar klētīm, siena šķūņiem un malkas šķūnīšiem, ar veclaicīgiem, lepniem staļļiem vai ar kolhozu laikos celtām, zemām balta ķieģeļa govju fermām. Un ar akām pagalmos un augļu dārziem. Miezīši, Elderi, Suteņi, Ratenieki, Snipi, Dzeņi, Lejasdzeņi, Miķītes, Roņi, Niperi. Man nebija ne domas brīnīties, kāpēc visas mājas daudzskaitlī? Te es dzīvoju un tas piederēja pie lietas. Man nebija ne jausmas, ka kaut kur Vācijā galgausnietis Alvilks Klēbachs–Kalnietis un vēlāk arī valodniece Velta Rūķe–Draviņa Zviedrijā strādā pie grāmatas “Galgauskas izlokšnes apraksts”, kas iznāks tikai 1996. gadā, un tajā šie māju daudzskaitļi aprādīti kā izlokšnes īpatnība. Kas man izlokšnes, daudzskaitļi, substantīvi un diftongi! Es gāju pa baltu, putekļainu rīta ceļu, atgriezdamies mājās no balles spēlēšanas. Pa brīžam uzšāvu augstāk plecā savu misiņa mūzikas instrumentu. Pa brīžam, iešanas sasilis, parāvu vaļā uzvalka pogas. Tuvojoties mājām, aprāvu soli. Es gāju pa baltu putekļainu rīta ceļu. Galgauskas pusē. Kas tuvāk Malienai.

2. nodaļa

GLABĀT MŪŽĪGI

Latvija. Sevurallags, Krievija. Hatanga,

Taimiras nacionālais apgabals

Pirmā Latvijas Republika beidza pastāvēt 1940. gada 17. jūnijā. Iepriekšējā dienā bija noskanējuši Latgales dziesmu svētki, kad rīta agrumā, pēdējiem dziedātājiem tuvojoties mājām, robežu šķērsoja Sarkanās armijas Pleskavas kara apgabala tanku brigāžu kolonas.

Nekādu demokrātisku pārspriedumu par šādas tankotas palīdzības nepieciešamību nebija. 1934. gada 15. maijā bija noticis valdības apvērsums un K.Ulmanis Latvijā iedibināja tolaik Eiropā populāro autoritatīvo kārtību. Vēl šodien vēstures zinātāji strīdas – Ulmanis, tas bija labi vai slikti? Kā būtu, ja būtu? 1940. gada 17. jūnija rīts pamodināja ar saviem argumentiem: Latvijā ienāca krievu karaspēks. Pēc vienošanās ar Maskavu Latvijas valdībai tika dota iespēja izlikties, ka tā atkāpjas pēc savas gribas, vienlaikus ar mīlestību un mierpilnu rūpi apliecinot tautai, ka valdība ir atbildīga par savu rīcību vai vismaz ir tik gudra, ka zina ko dara. Nekas politiski izcils tas nebija, nekādas dividendes tas nenesa. Rīgas ielās parādījās neredzēti tanki un plukataini karavīri. Virsnieku sievas nenovērsa spožas acis no veikalu skatlogiem, un savā prātā un sociālistiskā pārliecībā par balles tērpiem uzskatīdamas naktskrekļus, izpirka tukšus veļas veikalus, lai rotātos armijas ballītēs.

Saprotama lieta, ir pieņemts, ka bez valdības neviena valsts ilgi nevar būt, ka tauta bezmērā ilgojas valdības, ko barot, un arī Latvijas strādniecība, zemniecība un inteliģence komunistiskās partijas vadībā 1940. gada 14.-15. jūlijā noorganizēja jaunās Saeimas vēlēšanas, kurās nedalītu piekrišanu guva vienas partijas aģentūra. Jo citu partiju līdzdalība šajās demokrātiskajās vēlēšanas bija liegta. 21. jūlijā ar Darba tautas bloka uzvaru vēlēšanās Ulmaņa valdība tika noņemta un Latvija sāka sociālistiskās celtniecības ceļu, lai kļūtu par Padomju Sociālistisko republiku un 5. augustā uz ceļiem lūgtos uzņemt sevi

Thank You for previewing this eBook

You can read the full version of this eBook in different formats:

- HTML (Free /Available to everyone)
- PDF / TXT (Available to V.I.P. members. Free Standard members can access up to 5 PDF/TXT eBooks per month each month)
- Epub & Mobipocket (Exclusive to V.I.P. members)

To download this full book, simply select the format you desire below

